

1. DŮM U MĚSTA PAŘÍŽE

„Zlín, 10. května 1931. Já, níže podepsaný Tomáš Baťa, prodávám Vám, J. A. Baťovi, a Vy kupujete ode mne všechny akcie Baťa, a. s., Zlín, a také všechny akcie stavební společnosti ‚Zlín‘ a také všechny akcie společnosti ‚Tisk‘ a také podíl na libštátských podnicích. ...Dále Vám prodávám akcie tuzemských společností: ...Paříž a. s. 500 000 Kč... Kromě tohoto jmenovaného majetku Vám prodávám všechn

Prašná brána před přestavbou v roce 1856, Andreas Groll.

svůj majetek, i když zde není vyjmenován, za částku 50 000 000 – padesát milionů Kč v československé měně.“

Tak zněla kupní smlouva, kterou Jan Antonín Baťa uviděl poprvé v úterý 12. července 1932, při otevření trezoru v kanceláři šéfa a do té doby jediného majitele firmy Baťa a. s., Tomáše Bati, který několik hodin předtím tragicky zahynul při letecké katastrofě u Otrokovic. Smlouva záměrně nevyjmenovala všechny podniky, které Baťa prodával. Jen pro představu, šlo o 14 zahraničních a 5 tuzemských firem. Jednou z nich byla právě ona „Paříž a. s.“

Ve skutečnosti se firma celým jménem nazývala Obchodní dům U Města Paříže, akc. spol., a v této podobě vznikla v roce 1921 v Praze. Historie obchodního domu U Města Paříže však sahá do dubna 1852 a historie domu, v Celetné ulici č. p. 596, kde obchod sídlil, dokonce až k nejstarším

Dobová kresba pekařského mistra a jeho pomocníka při pečení chleba, 13. století.

počátkům Prahy. Celetná ulice byla páteří města. Lemovaly ji významné domy, nejprve románské a gotické, později přestavované na renesanční a barokní. Na jejím začátku stával královský dvůr, který na konci 14. století začal stavět Václav IV., jenž tu bydlel od roku 1383, a po něm další panovníci, z nichž posledním byl Vladislav II. Jagellonský. Vedle královského dvora byla v roce 1475 zahájena stavba tzv. Horské brány, nazývané podle směru cesty ke Kutné Hoře. Později, díky své funkci skladu střelného prachu, byla pojmenována branou Prašnou. Horská brána měla být reprezentační vstupní branou do města, ale když se Vladislav II. rozhodl přestěhovat zpět na Pražský hrad, zůstala věž nedokončena, protože staroměstští měšťané ztratili o stavbu zájem.

Jméno Celetná pochází asi z 12. století, a je odvozeno od pekařů, kteří zde prodávali calty a calatky, tedy pletené pečivo podobné houskám. Calty byly ale i bílé placky nebo koláče. Německy se pečivu říkalo Zelte a ulici Zeltnergasse, odkud se časem upravil název do tvaru Celetná. Původ tedy není od cla vybíraného v městských branách, jak se někdy mylně uvádí.

Význam ulice a její směr na Kutnou Horu byl ale velmi důležitý. Kutná Hora byla ve středověku nejvýznamnějším městem v Čechách a představovala základ královské moci a bohatství – díky těžbě stříbra. Hned za branou stála budova pražské mincovny, kde se razily pražské groše. Zavedením nového horního zákona v roce 1300 byla výroba přenesena do Kutné Hory, ale již v roce 1325 se opět vrátila do Prahy a s přestávkami zde byla až do roku 1856. Od roku 1840 byl ve stejné budově i zemský

soud. Od roku 1955 se pro ulici také používá pojem „královská cesta“, ale nejde o výraz historický. To, že bránou vstupovaly do Prahy průvody českých králů procházející Celetnou ulicí dál na Pražský hrad ke korunovací do svatovítské katedrály, je však historickým faktem.

Staré Město a Celetná ulice byly vždy jednou z hlavních přístupových cest do Prahy, a proto zde byly nejen významné paláce, ale také celá řada obchodů, hospod a kaváren. Poté co v roce 1611 po abdikaci Rudolfa II. usedl na trůn Matyáš Habsburský a přestěhoval sídelní město zpět do Vídně, stala se Praha provinčním městem a její význam královského města upadal. Panovníci Prahou projížděli, občas tu i krátce pobývali, ale trvale tu nikdo nesídlil. Situace se změnila v roce 1848, který byl klíčový nejen pro Prahu, ale pro celou Evropu. Na jaře povstala Vídeň, poté celé Uhry, v červnu se přidala Praha. Povstání v Praze tvrdě potlačil polní maršál Alfred, kníže Windischgrätz. Během bouří svatodušních byla 12. března 1848 zabita v oknech bývalé mincovny v Celetné ulici jeho žena Eleonora, roz. Schwarzenbergová, a těžce zraněn jeho prvorozený syn a pozdější generál Alfred II., kterému tehdy bylo 29 let.

Císař Ferdinand I. Dobrotivý, sedící na trůnu od roku 1830, vlastně nikdy nevládl. Svoji moc předal kancléři Metternichovi a státní radě. Po březnových událostech roku 1848 musel císař odvolat knížete Metternicha a propustit ho. Sám nebyl schopen rozhodovat o dalším postupu, čímž se prodlužovala vládní agónie. Celý dvůr se kvůli nepokojům přestěhoval z Vídně do Olomouce, kde byl panovník donucen proti své vůli abdikovat. V sobotu 2. prosince 1848 se vzdal v arcibiskupském paláci vlády ve prospěch synovce Františka Josefa I. Poté se rozhodl odstěhovat na Pražský hrad, kde žil se svojí ženou Marií Annou Savojskou až do své smrti 29. července 1875. Pražany si oblíbil a na svých každodenních vycházkách městem dával dětem bonbóny a chudým almužnu, městu Praze postupně věnoval 450 000 zlatých. Je docela pravděpodobné, že při svých městských toulkách zavítal i do Celetné ulice.

Přítomnost bývalého císaře Praze přidala na důležitosti. Přesto jí chyběl lesk Paříže,

Freska mincíře v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, 14. století.

Mědirytina domu u sv. Kateřiny v Celetné ulici, cca 1740.

kteřá byla celá staletí nejen centrem moci, ale zejména módních novinek a luxusního zboží. Císař Napoleon III. proměnil za své vlády tuto metropoli v nejkrásnější město Evropy. Ani prusko-francouzská válka v letech 1870–1871 kouzlo města nezlomila. Francie sice ztratila svoji politickou moc, ale Paříž stále zůstávala městem luxusu a mekkou módy a módního zboží. Pamětníci si snad vybaví scény z televizního seriálu Sňatky z rozumu a pojem „císařské fialky“, voňavky, kterou dovážela od výrobce Olorona z Paříže do svého obchodu v Praze jedna z postav, podnikatel Jan Born. Cokoli bylo „pařížské“, bylo exkluzivní a žádané.

Původní zvyk pojmenovávat domy byl časem nahrazen jejich číslováním, pojmenovávání významných domů však přetrvávalo. Existovaly domy U Zlatého jelena, U Dvou slunců nebo U Zlatého melounu i domy U Města Vídně nebo Štrasburk, tak proč by nevznikl dům U Města Paříže? Dům, který dostal toto jméno, byl však postaven již ve středověku. Jeho nejstarším známým majitelem byl v roce 1404 Erhard Lobel, později byli jeho majiteli kožešník Jan Krebs a Václav Bradatý. V roce 1792 jej získává Vilemína, hraběnka z Věžníků. Dům od pradávna nesl název U Svaté Kateřiny a patronka byla i na domovním štítě. V domě sídlila jedna z prvních pražských kaváren nazvaná U Červené věže.

Zdejší domy stály na klasické gotické parcele. Šlo o poměrně úzký, ale zato dlouhý pozemek, spojený přes dvůr s dalším domem ve Štupartské ulici. Velké paláce vznikly na místě několika takových domů. V letech 1867–1869 došlo k celkové přestavbě domu v novorenesančním slohu a k jeho zvýšení o patro a vysokou půdu se sedlovou břidlicovou střechou, část do Štupartské ulice však zůstala v původní jednoduché barokní podobě. Přestavbu domu provedl August Sigmund Goldschmid, aby rozšířil svůj dosavadní obchod s galanterním zbožím, který se úspěšně rozvíjel. Když si ve čtvrtek 19. února 1852 podal žádost k c. k. krajskému soudu v Praze o zapsání své živnosti prodeje galanterního zboží, přepravy zboží a komisionálního obchodu, asi málokdo tušil, že se jeho obchod bude časem jmenovat U Města Paříže. Ve své žádosti uvádí, že bude obchod provozovat pod jménem August Goldschmid, a této žádosti bylo soudem, v úterý 6. dubna 1852, vyhověno. V té době ještě neexistoval obchodní rejstřík, ale po jeho vzniku byla Goldschmidova firma zapsána mezi prvními. K zápisu došlo ve středu 4. listopadu 1863.

OD MALÉHO HOKYNÁŘSTVÍ...

August Sigmund (Erasmus) Goldschmid se narodil 20. listopadu 1824 v Praze v rodině pražského obchodníka s galanterním zbožím Siegmunda Georga Goldschmidta (1792–1855). Od útlého mládí tak měl možnost se od otce leccemu přiučit a v jeho obchodě pracoval až do svých 27 let. V roce 1852 se oženil s dcerou pražského měšťana Karla Neumanna, Františkou (Franziskou). Byla o 10 let mladší než August, ještě nebyla plnoletá, bylo jí sotva 17 let, ale jak už to bývá, brát se museli. V roce 1853 se jim narodila dcera Emilie a o rok později Hermína. Po svatbě, která se konala v nedalekém kostele Matky Boží před Týnem, obdrželi novomanželé od rodiny dary. Otec ženicha předal synovi svůj obchod a nevěsta jako věno přinesla do manželství podíl na domu u sv. Kateřiny, kde si August otevřel svoji živnost. Jeho otec, kterému bylo právě 60 let, věděl, že předává obchod do dobrých rukou, a odešel s klidem na odpočinek, zemřel krátce nato, 11. ledna 1855. Tvar jména Goldschmid se v průběhu

Celetná ulice s domem čp. 596. Na parcelách je vidět středověký půdorys úzkých a dlouhých domů.

let i zápisy jednotlivých úředníků měnil a někdy byla psán s „t“ na konci. August i členové jeho rodiny s rodinou se ale vždy psali bez něj.

Augustův obchod spočíval zpočátku na klasickém hokynářském sortimentu. Byl to poměrně malý krámk, kde bylo různorodé zboží, tak jako na malých vesnicích, kde měl kupec vše pod jednou střechou. Byl si ale vědom toho, že se musí začít specializovat. Jednou z jeho živností byla i přeprava zboží. Nešlo o žádnou spedici, ale obyčejný dovoz zboží z vlastního obchodu, i to však muselo tehdy podléhat povolení. Současně také dovážel zboží např. z nádraží Státní dráhy, které bylo od roku 1845 v nedaleké Hybernské ulici, tedy přímo na trase do Celetné. Trať původně spojovala Prahu s Vídní, ale 1. června 1850 byla otevřena trať do Lovosic, pokračující až do Drážďan. V roce, kdy začal Goldschmid podnikat, tak byla Praha propojena železniční tratí s důležitými centry obchodu. Pro svůj obchod však Goldschmid stále hledal vlastní výraz. Chvilí se věnoval prodeji zboží norimberského, ale na to se už od roku 1840 specializoval na nedalekém

Pozorování stereosnímků u vchodu, asi rok 1865.

Malém náměstí V. J. Rott, a tak této činnosti za čas zanechal. Goldschmidovou hlavní doménou se nakonec stala galanterie. Postupem času byl jeho obchod zásoben rozličnými předměty. Začal mít úspěch, ale usoudil, že konfekci nebude zavádět, přestože byla v té době velmi oblíbená. Začal se orientovat na další artikl. Kromě galanterie to byly doplňky jako vějíře, divadelní kukátka, prodával i stříbrné a gra-

nátové šperky či bižuterii. Postupně bylo možné v jeho obchodě zakoupit i různé bylinky, čaje, hračky, rozličné kratochvilné přístroje, hrací karty, šachy, zkrátka nepřeborné množství maličností, pro které by jinak musel zájemce do desítek různých obchodů. Začal budovat to, čemu se až mnohem později začalo říkat jednotkový obchodní dům.

... K OBCHODNÍMU DOMU

V roce 1867 zemřela Barbara Neumannová, matka Goldschmidovy ženy Františky, která tímto zdělila celý dům. Manželé se rozhodli k rozsáhlé přestavbě celého domu včetně obchodu. Dům byl nastaven o další patro a obchodní prostory byly rozšířeny až do druhého podlaží. Průčelí stálo na litých a nýtovaných sloupech a patra byla propojena půlkruhovým dřevěným schodištěm spojeným železnou konstrukcí. Obchod byl rozdělen na jednotlivá oddělení s pulty. Každá část se soustředila na jiné druhy výrobků a obsluhoval ji specializovaný prodavač. Prodejní artikl byl vystaven kupujícím volně na pultech či ve vitrínách, nikoli v regále, ke kterému míval přístup jen prodavač. Vznikl tak v pravdě první moderní obchodní dům v Praze.

Do šťastné rodiny se v neděli 7. listopadu 1858 narodil prvorozený syn Karel August, kterého v roce 1860 následovala dcera Marie, 1861 Emma (Emilia), 1863 syn August Karel a 1865 syn Hugo Georg, 1872 dcera Františka a nejmladší Olga v roce 1874.

Pohled do interiéru obchodního domu od hlavního vchodu, litografie, 1880.